№ 31 ՇԱԲԱԹ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 28 **1898** ՇԱԲԱԹ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 28 № 31

ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով։
Թղթակցութիւնները գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԿԱՅ **1898** ԹՒԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(26-րդ ՏԱՐԻ)

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՓԵՏՐՎԱՐԻՑ «ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ՏՕՆ ԵՒ ՏՕՆԵՐԻՆ ՅԱՋՈՐԴ ՕՐԵՐԻՑ

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 րուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., մի ամսվանը՝ 1 րուբլի։

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բաղարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն)։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անվերջ փոփոխամտութիւն. Երբ պէտք է վերջ տրվի.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Օրէցօր. Շարունակենք նիրհել. Նամակ Ախալքալաքից. Նամակ Գանձակից. Նամակ Թէմիրխանշուրայից. Նամակներ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Նամակ Թիւրքիայից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Օգիւստ Կօնտ.

ԱՆՎԵՐՋ ՓՈՓՈԽԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

—

Վերադառնում ենք պարսկահայերի հարցին։ Դրութիւնը՝ ինչպէս այդ ցոյց է տալիս «Մշակի» երէկվայ հետաքրքրական թղթակցութիւնը Թաւրիզից, շատ ծանր է, և նոյն իսկ կրիտիքական այն պատճառով, որ ոչ ոք չէ կարող երաշխաւորել, թէ պարսից կառավարութիւնը, կամ աւելի ճիշդ ասած՝ պարսից թագաժառանգի և Թաւրիզի նահանգապետ Ամիր-Նիզամի քաղաքականութիւնը նորից դէպի վատը չի փոխվի, նոր հալածանքների ենթարկելով Ատրպատականի հայ ազգաբնակութիւնը…

Ազգաբնակութեանը պէտք է հաստատ ապահովութիւն տալ, այլապէս, ինչպէս շատ արդարացի նկատել է ժողովուրդը իր հեռագրական բողոքի մէջ, նա ստիպված կը լինի գաղթել։ Մի ամբողջ շաբաթ բազմաթիւ գիւղերը կաշառակեր, կռփող, արիւն ծծող պաշտօնեաների և զինւորների կամայականութեան ենթարկելուց և համարեա բոլոր հայերին խուզարկելուց յետոյ, յայտարարել, թէ կասկածները անհիմն էին և հետևանք թիւրքաց ագէնտների խարդախ խաղերի, ինքն ըստ ինքեան հաճելի խոստովանութիւն է, բայց երբեք իրական գոհացում չէ կարող տալ տանջված, անարդար դէպքից հալածանքի ենթարկված ազգաբնակութեան։ Պարսից կառավարութիւնը աշխարհիս այն կառավարութիւններից չէ, որ իր անարդար հալածանքի փոխարէն դրամական հատուցում անէր, կամ վերադարձնէր ժողովրդին պատճառած վնասները, և ուրեմն նա աւելի քան մի ուրիշը զգոյշ պիտի լինի, և չենթարկվի քաղաքական խնտրիգներին, որոնք գալիս են Իլդըզ-Քեօսկից։

Թաւրիզի պարսից «Նասրի» լրագիրը, իբրև նշան իր «ազգասիրութեան» (աւելի լաւ է ասել՝ թիւրքասիրութեան) յարձակվում է «Մշակի» վրա՝ յայտարարելով նրան պարսից կառավարութեան «ամենամեծ թշնամի»։ Վստահանում ենք մի փոքրիկ դաս տալ Իրանի մտաւոր կեանքի այդ խեղճ ներկայացուցչին.—Պարսից կառավարութեան թշնամին մենք չենք, որ ահա ամբողջ երկու տարի է զգուշացնում ենք Թէհրանի և Թաւրիզի կառավարիչներին՝ չը խաբվել թիւրքաց խնտրիգներից և չը վրդովել հաւատարիմ հայ հպատակների խաղաղութիւնը, այլ այն պարսիկ խմբագիրները և գրողները, որոնք ճշմարտութիւնը և հայրենի երկրի խաղաղ զարգացումը փոխում են թիւրքաց ոսկիների հետ, և իրանց ամբողջ քաղաքական փիլիսոփայութիւնը քաղում այդ ոսկիների առատութիւնից։

Գոնէ Ատրպատականի վերջին դէպքերը խրատ լինեն Պարսկաստանի համար։ Հաբիւր մի անգամ նոյն սխալը անելուց յետոյ, Իրանի կառավարութիւնը գոնէ այժմ պարտաւոր է մի անգամ ընդ միշտ յայտնել քաղաքական խնտրիգներ լարող թիւրք ագէնտներին, որ սրանից յետոյ ինքը ոչ մի ցանկութիւն չունի խաղալիք լինել Ստամբօլի փաշաների ձեռքում, քանի որ նրանք արդէն անթիւ փաստերով ապացուցեցին, թէ սուտ, կեղծել և խարդախելը իրանց միակ, առաջին և վերջին յատկութիւնն է…։

ԵՐԲ ՊԷՏՔ Է ՎԵՐՋ ՏՐՎԻ

—

Գերմանական «Vossiche Zeitung» լրագիրը դիմում է Եւրոպայի մարդասիրութեանը և հարցնում է, թէ ինչու նա ականջ չէ դնում կրետացիների հառաչանքներին։ Հարուստ կղզին աւերակների կոյտ է դարձել։ Ձիթենիների կէսը, որ կղզու հարստութիւնն է կազմում, կտրտել են մասամբ փայտի պակասութեան պատճառով, մասամբ էլ ֆանատիկոսութիւնից։ Դաշտերի մշակութիւնը անհնար է դարձել, որովհետև ոչ ոք վստահ չէ, թէ վաղը իր հետ ինչ կը պատահի։ Մահացութիւնը սաստիկ տարածված է գիւղերում, իսկ սովը հարիւրաւոր ընտանիքներ քշում է դէպի Յունաստան, ուր Թիւրքիայի հետ դժբաղդ պատերազմից յետոյ նրանք բոլորովին աւելի հիւրեր դարձան։ Համարեա ամէն օր փախստականների խմբեր են գալիս ծովափի վրա գտնվող Պալէօկաստրօ, որոնք այդտեղից գնում են Յունաստան։ Անգլիացիները նրանց օգնում են հնարաւորութեան չափ։ Ռուսաց փոխ-հիւպատոսը սարսափելի մանրամասնութիւններ է հաղորդում կղզու ներսում գտնվող կրետացիների դրութեան մասին սովի պատճառով։ Պալէօկաստրօում ներկայումս գտնվում են մօտ 600 գաղթական ընտանիքներ առանց միջոցների և առանց կերակրի։ Եթէ նրանց օգնութիւն չը հասցնվի, նրանց վիճակը սարսափելի կը լինի։ Այդ փախստականներից կարելի է գաղափար կազմել թէ ինչ յուսահատութիւն է տիրում կղզու ներսում։ Կանդիայում, այնտեղ հաւաքված 55,000 մահմեդականների մէջ ևս դաժան աղքատութիւն է տիրում և սարսափելի կերպով աճում է մեռնողների թիւը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԷՑՕՐ

XLV

«Շահպաղի, Աւանց, Աւերակի, Տօնի և ուրիշ գիւղեր,—հաղորդում են Վանից,—գրեթէ ամբողջութեամբ կաթօլիկ են դառել»։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕԳԻՒՍՏ ԿՕՆՏ

(Նամակ Պետերբուրգից)

—

Փետրվարի 19-ին

«Պետերբուրգի պատմաբանական ընկերութիւնը» երէկ, փետրվարի 18-ին, հանդիսաւոր կերպով տօնեց Օգիւստ Կօնտի ծննդեան 100-ամեայ տարեդարձը, համալսարանի լայնարձակ դահլիճում յատուկ նիստ գումարելով խուռն բազմութեան ներկայութեամբ։ Այդ նիստում Կօնտի մասին ռեֆերատներ կարդացին պրօֆէսօր Ա. Լապպօ-Դանիլեվսկի և Վ. Լեսեվիչ։ Առաջինը մանրամասն բացատրեց պօզիտիվիզմի պատմական նախապատճառները, Կօնտի սօցիալական աշխարհահայեացքը և նրա փիլիսոփայութեան բնորոշ յատկութիւնները, իսկ երկրորդը քննեց յատկապէս Կօնտի փիլիսոփայական հայեացքները։ Նոյն նիստում և նոյն նիւթի մասին ռեֆերատ պիտի կարդար նաև պրօֆէսօր Ն. Կարէեվ, բայց ժամանակի սղութեան պատճառով այդ ռեֆերատը յետաձգվեց հետևեալ նիստին։ Ինչպէս լսում ենք, մօտ օրերս «Փիլիսոփայական ընկերութիւնն» էլ տօնելու է Կօնտի ծննդեան 100-ամեայ տարեդարձը, և այդ առիթով տեղի ունենալիք ժողովում ռեֆերատ է կարդալու պրօֆէսօր Վեդենսկի։

Այդ առիթով հարկաւոր ենք համարում մի քանի խօսք նուիրել Կօնտին և սօցիօլօգիային։ Կան մարդիկ, որոնց անունը սերունդից սերունդ է անցնում և միշտ յարգանքով ու պարծանքով կրկնվում. կան հասարակական հարցեր, որոնց մասին ամբողջ դարերով է խօսվում ու գրվում, բայց նիւթը դարձեալ չէ վերջանում, հետաքրքրութիւնը դարձեալ յագուրդ չէ ստանում։ Ահա այդ տեսակ մարդկանց դասակարգին է պատկանում Օգիւստ Կօնտը՝ սօցիօլօգիայի հիմնադիրը, և այդպիսի բազմաբովանդակ և հետաքրքիր հարցերի շարքն է դասվում սօցիօլօգիան։ Սօցիօլօգիան մի ամբողջ գիտութիւն է, որ որոնում է հասարակական կեանքի և զարգացման օրէնքները։ Նա իր մէջ պարունակում է այն բոլոր գիտութիւնները, որոնք մի որ և է առնչութիւն ունեն մարդ-արարածի հետ։ Նրա գլխաւոր տարրերն են կազմում՝ պատմութիւն, հոգեբանութիւն, վիճակագրութիւն, քաղաքատնտեսութիւն, համեմատական օրէնսգիտութիւն և բոլոր այն տեղեկութիւնները, որոնք ցոյց են տալիս թէ մարդիկ ինչպէս են համախմբվել—ընտանիք, հասարակութիւն, պետութիւն կազմել, ինչպէս են զարգացել իրաւունք, սեփականութիւն ասված բաները, մի խօսքով մարդիկ ինչպէս, ինչ ճանապարհով են հասել իրանց ներկայ դրութեանը։ Դեռ շատ վաղ ժամանակներից սօցիալական հարցերը հետաքրքրում էին մարդկանց, վէճի ու բանակուի նիւթ էին տալիս ժամանակակից գիտնականներին—մտածողներին։ Սակայն դրանք կանգ էին առնում միայն մասնաւոր, բացառիկ երևոյթների և հարցերի վրա և եթէ ոչ արհամարհում, գոնէ անուշադիր էին թողնում հասարակութեան ընդհանուր-հաւաքական կեանքը։ Այդ պատճառով դրանց աշխատութիւնները չէին ներկայացնում մի ամբողջութիւն, չէին շաղկապվում ընդհանուր օղակով։ Իր ներքին բովանդակութեամբ, տենդենցիայով աւելի ուշադրութեան արժանի էր պատմութեան փիլիսոփայութիւնը, որը սօցիօլօգիայից տարբերվում էր միայն նրանով, որ համեմատաբար քիչ և միակողմանի նիւթերից էր օգտվում։ Չը նայելով այդ միակողմանիութեանը, այդ չարաբաստիկ պայմաններին, պատմութեան փիլիսոփայութիւնը հետզհետէ լուրջ կերպարանք ստացաւ և վերջը սօցիօլօգիայի կարապետը—նախադուռը դարձաւ։ Հին փիլիսոփաներից Արիստոտել, Վիկօ, Մօնթեսկեօ, Կօնդօրսէ և Հեգել կարող են համարվել գիտութեան արդիւնաւէտ մշակներ, որոնց շնորհիւ հարթվեց, նախապատրաստվեց սօցիօլօգիայի ուղին, որոնց հասունիկ մտքերից XIX-րդ դարում հանճարեղ Կօնտի ձեռքով ղովեց, բարձրացաւ մի նոր գիտութեան—սօցիօլօգիայի հսկայական շէնքը։

Սօցիօլօգիայի հիմնադիրը՝ Օգիւստ Կօնտը ծնվել է Մօնպէլիէ քաղաքում՝ 1798 թւի յունվարի 19-ին։ Նա իր կրթութիւնը ստացաւ լիցէում և ապա պօլիտեխնիկական դպրոցում, որը 1816 թ. խառնակութիւնների պատճառով փակվեց, ուստի և Կօնտը ստիպված եղաւ գնալ հայրենիք։ Մի տարուց յետոյ նա նորից վերադարձաւ Պարիզ, որտեղ սկսեց մաթեմատիկայի մասնաւոր դասեր տալ։ Կարճ ժամանակում նա ծանօթացաւ Սեն-Սիմօնի հետ և մի քանի տարի շարունակ նրա աշակերտն ու աշխատակիցը դարձաւ։ 1826 թըւին նա կռւեց և հեռացաւ սեն-սիմօնականներից և իր բնակարանում «դրական փիլիսոփայութեան դասընթացներ» հիմնեց։ Դօն-ժուանական կեանքը, ընտանեկան անվերջ գժտութիւնները քայքայել էին նրա կազմուածքը և նսեմացրել նրա մտաւոր աշխարհը, ուստի և երեք դասախօսութիւններից յետոյ փիլիսոփայութեան նորահաստատ դասընթացները փակվեցին. Կօնտը հոգեկան հիւանդութիւն ստացաւ։ Այդ հիւանդութիւնից նա վերջնականապէս բժշկվեց միայն 1829 թւին։ Մի տարուց յետոյ, 1830 թւին, լոյս տեսաւ նրա «Cours de philosophie positive» խորագրով նշանաւոր աշխատութեան առաջին հատորը, որը մեծացրեց Կօնտի հռչակը գիտնական աշխարհում։ Մինչև 1842 թիւը լոյս տեսան այդ գրուածքի միւս հատորները, իսկ 1851—1854 թ. լոյս տեսաւ նրա միւս նշանաւոր աշխատութիւնը «Systéme de politique posilive» վերնագրով։ Դրա մէջ Կօնտը այն միտքն է յայտնում, թէ բոլոր ազգերի քաղաքական և սօցիօլօգիական կեանքը կախումն ունի գիտնական մի նոր դաւանանքից՝ սօցիօլօգիայից…

Կօնտը մեռաւ 1857 թւին, բայց նրա քարոզած վարդապետութիւնը, դաւանանքը կենդանի մնաց և հետզհետէ աւելի տարածվեց։ Ինչումն էր կայանում այդ դաւանանքը, այդ նոր գիտութիւնը։ Այդ հարցին ինքը Կօնտը այսպէս է պատասխանում. «Կեանքը թռիչքներ չէ անում. հասարակական իւրաքանչիւր երևոյթ իր նախընթացի շարունակութիւնն է կազմում, հետևապէս մարդկութիւնը կարող է օգտվել իր բազմամեայ կեանքի փորձերից, կարող է վերլուծել իր անցեալը, քննել նրա այս կամ այն ձևափոխութեան պատճառները և դուրս բերել ընդհանուր օրէնքներ։ Սօցիալական ֆիզիկայի (իմա-սօցիօլօգիա) նպատակը պիտի լինի հաւաքագրել, զննել, քննել պատմական, վիճակագրական և այլ պատշաճաւոր նիւթեր և նրանցից ձ և ա կ ե ր պ ե լ ս օ ց ի ա լ ա կ ա ն ո ր ո շ օ ր է ն ք ն ե ր…»

Սօցիօլօգիան բաժանվում է երկու գլխաւոր մասերի՝ ս տ ա տ ի կ ա, որ քննում է հասարակական երևոյթների ներդաշնակութիւնը, ներքին սերտ կապը և փոխադարձ ազդեցութիւնը միմեանց վրա, և դ ի ն ա մ ի կ ա, որ վերլուծում է հասարակական կեանքի ընթացքը, զանազան փազիսները և դուրս է բերում առաջադիմութեան, վերածնութեան ընդհանուր օրէնքները։ Այդ երկու մասերը իրար հետ ձուլված, միացած են ներքին անխզելի կապով։ Կօնտը առանձնապէս շեշտում էր կօնկրետ, դրական փաստերի և երևոյթների վրա, ուստի և նրա փիլիսոփայութիւնը դրական (պօզիտիվ) մականունը ստացաւ։ Ապագայում Կօնտի վարդապետութիւնը թէ կողմնակիցներ և թէ հակառակորդներ ունեցաւ և երկարատև բանակռիւների առիթ տուեց։ Բայց հէնց այդ գիտնական բանակռիւները լուսաբանեցին հարցի մութ կողմերը, և աւելի բարձրացրին նրա նշանակութիւնը։ Իր ներկայ փազիսում սօցիօլօգիան գրեթէ առաջին տեղն է բռնում հասարակական գիտութիւնների շարքում։ Անցել են երկար ու ձիգ տարիներ Կօնտի մահից յետոյ, սակայն նրա յիշատակը դեռ կենդանի է գիտնական աշխարհում, նրա անունը դեռ լսվում է շատերի բերանից։ Յունվարի 19-ին լրացաւ նրա ծննդեան հարիւրամեայ տարեդարձը և դա զանազան հիմնարկութիւններին առիթ տուեց խորին ակնածութեամբ յարգելու սօցիօլօգիայի մեծ վարդապետի յիշատակը։

Ե.

Եւ մեր ազգասիրութիւնը վիրաւորվում է…

Մենք դեռ այնքան խակ ենք և սիրահար եկեղեցու քարերին, որ նոյն իսկ այն ժամանակ, երբ ժողովրդին հազարներով կոտորում են, երբ քաղցը, հալածանքը, ճնշումը ջնջում են ամբողջ գիւղեր, գաւառներ, մինչև իսկ նահանգներ, էլի շարունակում ենք մխիթարվել նրանով, որ հայերը, ճշմարիտ է, ջնջվում են, բայց ջնջվում են լուսաւորչական մնալով, և անհետանում են աշխարհի երեսից՝ ոչ իբրև կաթօլիկ, բողոքական, աւետարանական կամ մովսիսական, այլ իբրև զուտ լուսաւորչական…

Այդ թշուառ հայեցակէտն է, որ կազմում է ժամանակակից հայերի մեծամասնութեան և յատկապէս մեր պօրտաբոյծ կղերի ազգասիրութեան հիմքը, մի հայեցակէտ, որ բացի վնասից այժմ ոչ մի օգուտ չէ տալիս թիւրքահայ ժողովրդին… Միայն այդ տեսակ խարդախ, կեղծ ազգասիրութիւնը կարող է ներել, որ մի ամբողջ դասակարգ ձեռքերը ծալած նստի, վանքերի մէջ պարարտացնի իր անպէտք մարմինը՝ եկեղեցու փողով և ժողովրդի կրօնասիրութեան զգացմունքից բղխող տուրքերով, առանց մի մազաչափ անգամ նեղութիւն տալու իրան՝ օգնութեան հասնել ամբոխին այն դէպքերում, երբ նա նեղ ընկած, ընտանիքի և ազգի պատիւը պահելու, կամ իր սիրելիների կեանքը փրկելու համար՝ ձեռք է տալիս այս և այն միսիօնարին, և, իբրև փրկութեան միակ միջոց, ընդունում է քրիստոնէութեան մի որ և է նոր դաւանութիւն…

Լուսաւորչականութիւնից բողոքականութեան դիմելը՝ համոզմունքի, կրօնական զգացմունքի վ ա ճ ա ռ ք չէ: Ով այլ կերպ է մտածում, չարաչար սխալվում է: Քրիստոնէական դաւանութիւնների խնդիրը այժմ թիւրքաց Հայաստանում՝ քաղաքական խնդիր է, և եթէ հայը, այքան սպասելուց, իր կղերի վրա տարիներ ունայն յոյս դնելուց յետոյ, կարող է փրկութիւն գտնել բողոքական կամ մի այլ եկեղեցու մէջ, և ապրել իբրև հայ, ոչ ոք իրաւունք չունի դրա համար հայհոյել, մեղադրել նրան, որովհետև ոչ ոք իրաւունք չունի ասել ում և իցէ. «Մեռիր, բայց լուսաւորչական մնացիր»: Այդպիսի մի խօսք ասելու համար լուսաւորչական հոգևորականութիւնը ինքը պէտք է զոհվէր ժողովրդի հետ ու բաժանէր նրա բոլոր դառնութիւնները, և ոչ թէ, հէնց այն ժամանակ, երբ կաթօլիկ կամ բողոքական միսիօնարները քաղցածին մի կտոր հաց են տալիս, և ծարաւին մի կաթիլ ջուր, շարունակէր հաստացնել իր մարմինը վանքերի փափուկ դօշակների վրա, կամ մեծ-մեծ քաղաքների փափուկ շրջաններում…

Եթէ թանգ է ձեզ համար լուսաւորչական եկեղեցին, թօթափեցէք այդ աննկարագրելի մեռելութեան փոշին, և մտէք ժողովրդի մէջ, կռուելու նրանց դէմ, որոնք, ինչպէս սիրում էք ասել, զբաղված են «մարդորսութեամբ»: Բայց քանի որ այդ չէք անում, կամ անընդունակ էք անելու, մի համարձակվէք մեղադրել խեղճ ժողովրդին, որը ոչ մի ելք չը գտնելով իր գ ո յ ո ւ թ ի ւ ն ը ի բ ր և հ ա յ պ ա հ պ ա ն ե լ ո ւ համար, նետվում է կաթօլիկ կամ բողոքական միսիօնարի բաց և գրաւիչ գիրկը…

Հայ կղերը, նոյն իսկ մի պատրիարք, որբերի և քաղցածների համար հաւաքած փողերը՝ փոխանակ որբերին տալու, բաժանում է իր մանկլաւիկներին, մինչ օտար կղերը՝ աշխարհի բոլոր ծայրերից փող է հաւաքում այդ նոյն որբերի և քաղցածների համար. հայ կղերը վռնդում է վանքերից և եկեղեցիների բակից անտուն գաղթականին, մինչ օտար կղերը նրանց համար որբանոցներ և ապաստարաններ է հիմնում կոտորածի վայրերում. հայ կղերը փախչելով իր ժողովրդից՝ լսել չէ ուզում նրա աղերսանքը, իսկ օտար միսիօնարները վազում են այն կողմը, որտեղից լսում են տանջված հայութեան աղաղակները,—և այդ բոլորից յետոյ վրդովվում, նոյն իսկ հայհոյում ենք, որ «Շահպաղի, Աւանց, Աւերակի և Տօնի գիւղերը ամբողջութեամբ կաթօլիկ են դառնում»:

Եւ այդ հայհոյանքը՝ մեր միակ ազգասիրութիւնն է, մեր լուսաւորչականութեան միակ նշանը:

Խ. Մալումեան

ՇԱՐՈՒՆԱԿԵ՞ՆՔ ՆԻՐՀԵԼ
(Նամակ Բագուից)

Եւրոպական չօկօլադների և մարմելադների շարքում, մրգեղէնի խանութներից մէկի ցուցահանդէսում դրված է մի գեղեցիկ տուփի մէջ, ֆրանսերէն ռեկլամով, ինչ էք կարծում՝ ինչ, մի քանի ոսկոյգ չամիչ… Հետաքրքրվողը կարող էր համոզվել, եթէ ներս մտնէր և համը տեսնէր, որ նա իսկ և իսկ մեզնում պատրաստվող չամիչն է: Միայն խանութի տէրը ասում էր, որ Մարսէյլից է ստացված և փունտը արժէ 50 կոպէկ… Որպիսի ինքնախաբէութիւն: Եւ ինչ խօսք, որ վաղը Կովկասի երջանիկ բնակիչներից մէկը մեծ ինքնաբաւականութեամբ կը գնէ այդ միրգը՝ հիւրերին հիւրասիրելու համար և կը հիանայ, որ Մարսէյլը այդպիսի համեղ միրգ է արտադրում… Կոյր դէպի իր երկրի անսպառ և հարուստ գանձերը, անծանօթ իր երկրի հազար ու մի բերքերին և մոլի դէպի այն բոլորը, ինչ որ օտարութեան և թանգութեան կնիք է կրում,—տեղացին չի էլ մտածի, որ իր երկրում դրանից աւելի համեղ չամիչ է պատրաստվում և փունտը արժէ ոչ թէ 50, այլ 6—7 կոպէկ… Դա այն բազմաթիւ ինքնախաբէութիւններից մէկն է, որոնց մէջ մենք ներհում ենք այն «նանիկի» ազդեցութեան տակ, թէ մենք քաղաքակրթվում, առաջադիմում ենք:

Միթէ կայ աւելի ցաւալի դրութիւն, քան այն, երբ ձեզանից բուրդը առնում են, տանում, կտորներ գործում և վերջը հրէշաւոր գներով ծախում ձեզ վրա. կամ երբ, օրինակ, կովկասցի կնոջ մշակած մետաքսի բոժոժը տանում են և մի քանի ամսից յետոյ մետաքսեայ կտորներ դարձրած՝ անասելի գներով նոյն կնոջ շնքին կապում: Մենք սովորել ենք այդպիսի ինքնախաբէութիւնների, մխիթարելով մեզ, որ տեղի վրա յիշեալ նիւթերի գործարաններ ունենալու համար մեծ ռիսկ, խոշոր դրամագլուխ և որոշ զարգացողութիւն է հարկաւոր, որոնցից զուրկ է այժմեան պայմաններում ապրող կովկասցին: Բայց ինչ կասէք, երբ այսօր չամչի նման միրգն անգամ մեզ վրա ծախում են, այն չամիչը, որի նմանը հրաշալի կերպով պատրաստում են Երևանի նահանգում ճ ե լ ա լ, օ ր դ ը բ ի, ե ղ ա ն ա չ ք և այլ խաղողներից: Եւ ինչով կարող ենք ապահոված լինել, որ վաղը, օրինակ մեր պապերի իբրև ամենօրեայ սնունդ գործածած մ ա ծ ո ւ ն ն էլ հեռաւոր տեղերից չենք ստանայ…

Ժամանակ չէ՞ միթէ այս ծիծաղելի դրութիւնից ազատվելու. միթէ այնքան անկիրթ և անպատրաստ ենք, որ բաց աչքով ու անվրդով կերպով պէտք է ականատես լինենք մեր տնտեսական պարտութեանը, նոյն իսկ ամենափոքրիկ արդիւնաբերութիւնների մէջ: Շարունակե՞նք նիրհել:

Ռ. Յովհաննիսեանց

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

Փետրվարի 23-ին

Վարդանանց տօնին՝ պատարագից յետոյ, հոգեհանգիստ կատարվեց հինգերորդ դարի դիւցազն նահատակների յիշատակին: Պատարագին գործակալ քահանան պատշաճաւոր քարոզ խօսեց. գովեց Վարդանանց, իբրև քրիստոնէութեան ախոյեանների, մատնանիշ արաւ քրիստոնէութեան վեհ սկզբունքների, գլխաւորապէս մարդասիրութեան ու բարեգործութեան վրա և ապա, հրաւիրելով հասարակութեան ուշադրութիւնը Բարեգործական ընկերութեան ճիւղի վրա, հրապարակով, խուռն բազմութեան ներկայութեամբ, կարդաց վարչութեան 1897 թւի մուտքի և ելքի համառօտ հաշիւը, ինչպէս վաղօրօք խնդրել էր վարչութիւնը: Հասարակութիւնը համակրութեամբ վերաբերվեց դէպի հաշւի ընթերցումը:—Հոգեհանգստի ժամանակ կարդացած իր ճառում պ. Վ. Շահպարոնեան աշխատեց բնորոշել Վարդանանց էպօխը:

Միւս օրը տեղական թատերասէրները, իրանց համեստ ուժերով, Բարեգործական ընկերութեան ճիւղի օգտին, ներկայացրին Պէշիկթաշլեանի «Արշակ II»՝ մի կենդանի պատկերով, և մի վօդևիլ, «Ընտանեկան փոթորիկ» անունով: «Արշակ II»-ի նման պիէսները, նոյն իսկ գաւառներում, կորցրել են իրանց նշանակութիւնը. ամեն մի նախադասութեան մէջ փ ա լ շ է լսվում, և փոխանակ լուրջ մտածողութիւնների՝ միայն ծիծաղ է պատճառում, աւելի անհամ՝ քան վօդևիլների պատճառած ծիծաղը. սակայն թատերասէրները, ուրիշ յարմարաւոր պիէս չունենալով ձեռքի տակ, ստիպված էին այդ ներկայացնել: «Ընտանեկան փոթորիկ» վօդևիլը աւելի մեծ բաւականութիւն պատճառեց հասարակութեան: Տ. Շ. Դարբինեան և պ. Շահպարոնեան, վօդևիլի միակ դերակատարները, գեղեցիկ կերպով կատարեցին իրանց դերերը: Ընդհանուր մուտքը եղաւ 113 ր.:—Ինչպէս ասեցինք, թատերասէրները յարմար պիէսներ չունեն, իսկ Թիֆլիսից բերել տալու փորձերը անաջող են անցել մի քանի անգամ, շնորհիւ պիէս կարկատող Ս.—Ա.—ատեանի և այլոց: Այդ պատճառով թատերասէրները փորձել են իրանք թարգմանելու Գոգոլի «Ревизоръ»-ը, որ և մտադիր են ներկայացնելու յաջորդ անգամ: Բարեկենդանի շաբաթ օրն էլ մի ներկայացում տրվեց մանուկների համար. «Խեչօի թուղը» ներկայացրին հասակաւորները, իսկ «Փոքրիկ երաժիշտը»—մանուկները. երկու պիէսներն էլ շատ կենդանի անցան. մուտք նշանակված էր 30 կոպէկ: Ժողովվել էին մօտ 100 երկու սեռի մանուկներ, որոնց հրճուանքին վերջ չը կար: Ներկայացումից յետոյ մանուկներին խմբական պարերով զուարճացրին և քաղցրաւենիք բաժանեցին: Չէ կարելի հրապարակով շնորհակալութիւն չը յայտնել նախաձեռնողներին: Մանկական հանդէսների կրթական նշանակութիւնը անուրանալի է. ցանկալի է, որ յաճախ կրկնվեն այդպիսի մանկական համախմբումներ:

Երէկ «Մշակի» վաղամեռ թղթակից, ժողովրդի միջից դուրս եկած, ինքնուս Խաչատուր Մառանկոզեանի հոգեհանգիստն էր, որ կատարեցին հանգուցեալի ընկերներն ու բարեկամները: Հանգուցեալը երկար ժամանակ ուսուցիչ է եղել այստեղի հայոց նախկին ուսումնարաններում և այստեղից երկար տարիներ թղթակցել է «Մշակին»: Հոգեհանգստին մի ճառ կարդացվեց. ուզեցին երկրորդը ևս կարդալ, բայց գործակալ քահանան արգելք եղաւ, չուզենալով իրանց հացէին մի քանի դառն ճշմարտութիւններ լսել: Ցաւակցական հեռագիր ուղարկվեց հանգուցեալի այրիին:

Զ. Տ.-Գ.

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

Փետրվարի 25-ին

Դեկտեմբերի ու յունվարի գարնանային եղանակներին հետևեց իսկական ձմեռը, որը նոր է սկսվում մեզ մօտ. ձիւնի հաստ շերտով ծածկված են քաղաքը, նրա շրջակայ դաշտերը ու հեռաւոր լեռները: Ցրտերը անտանելի են ևս առաւել ազգաբնակութեան չքաւոր դասակարգի համար. հացի թանգութեանը այժմ աւելացել է վառելիքի թանգութիւնը: Կարելի է ասել, որ վառելիքը հիմա աւելի դժուար է ձեռք բերվում, քան հացը: Նրա թանգութիւնը ուղղակի հետևանք է մի զզուելի ս պ ե կ ո ւ լ ե ա ց ի ա յ ի, որը իբրև չը տեսնված նորութիւն միակ նշանաւոր քայլը կարելի է համարել այստեղ՝ դէպի առաջադիմութիւն… Յայտնի է, որ սպեկուլեացիաները ծաղկում են այժմեան քաղաքակիրթ Եւրոպայում. Գանձակն էլ այդ կողմից այժմ կարող է եւրոպական քաղաքակրթութեան ախոյեան համարվել: Առաջ ամեն մի գիւղացի կարող էր փայտ կտրելու իրաւունք ձեռք բերել, սայլով կամ բեռնով փայտ կրել քաղաք ու վաճառել: Այդպիսով համ գիւղացին ձմեռվայ ընթացքում հնարաւորութիւն ունէր մի կտոր հաց ձեռք բերել ու հեռու մնալ անգութ վաշխառուի դաժան երեսից, համ էլ քաղաքացին էժան, բոլորին մատչելի գնով վառելիք ունենալ: Անցեալ 1897 թ. վերջերին պրօգրէսն այստեղ այնպիսի նշանաւոր քայլեր արեց, որ յանկարծ գիւղացիները զրկվեցին այդ իրաւունքից, ասպարէզ եկաւ փայտի մենավաճառութիւն, որը անցաւ մի քանի տեղացի նշանաւոր «բարերարների» ձեռքերը. Նրանք սկսեցին սաժէններով միայն վաճառել փայտը, կրկնապատկելով սովորական գները: Ցրտի հետ միասին բարձրանում է փայտի գինը: Ձիւնը մի անսպասելի երկնային պարգև է, որը առատութեամբ թափվում է «բարերարների» գլխներին: Սրանց գրպանները բնութեան արհաւիրքների շնորհիւ օրէցօր փքվում են, կեղեքիչ «բարերարը» համնում է իր իդէալին, իսկ բազմաթիւ գիւղացիներ մնում են զուրկ պարապմունքի մի նշանաւոր ճիւղից, որ երկար տարիներ նրանց մի կտոր հալալ հաց է տուել: Ժողովրդի չունևոր դասակարգը հեծում է ցրտից, կծկվում է քուրսիների տակ ու մանղալների շուրջը, իսկ մուշտակաւորները սաժէններով փայտ են գնում, մի րօպէ անգամ չը մտածելով ցրտից ու սովից տանջվող իրանց մերձաւորների մասին, որոնց կենաց թասերը նրանք երբեմն դատարկում են հանդիսաւոր ճաշկերոյթների ժամանակ:

Ստ. Տէր-Աւետիքեանց

ՆԱՄԱԿ ԹԷՄԻՐԽԱՆՇՈՒՐԱՅԻՑ

Փետրվարի 15-ին

Անդրկովկասից գաղթականութիւնը տարածվեց դէպի հիւսիսային Կովկաս երկու գլխաւոր ճանապարհներով. Թիֆլիսից՝ Վլադիկավկազի ճանապարհով, Բագուից՝ Կասպիական ծովով: Վերջին ճանապարհից Շուրան թէև բաժանվում է բարձր սարերով, սակայն գաղթականները կամ խմբովին, կամ մէկ-մէկ մտնում են մեզ մօտ: Նրանք յոյս ունեն, որ Շուրայի հայերը անտարբեր չեն մնայ՝ տեսնելով իրանց եղբայրներին յետին թշուառութեան մէջ, յոյս ունեն, որ կարող կը լինեն ճանապարհի ծախք ստանալ հասարակութիւնից և շարունակել իրանց ճանապարհը, իսկ թէ ոչ —իրանք էլ չը գիտեն. յոյս ունեն, որ մի շաբաթ, մի ամիս պատսպարան կը գտնեն մեզ մօտ ցրտից, հիւանդութիւններից: Նրանք իրաւունք ունեն յուսալու, իսկ մեր հասարակութիւնը արդարացնում է արդեօք նրանց այդ յոյսերը.—սրտի ցաւով պիտի ասենք՝ ոչ: Մենք ունենք ծխական ուսումնարանի շինութիւն, որը այժմ բոլորովին դատարկ է. միթէ չենք կարող տեղ տալ այնտեղ եկող գաղթականներին և նրանց հացով ու ջրով օգնելու պարտքը բոլորիս վրա բաժանել:

Մենք նայում ենք գաղթականի վրա իբրև մի մուրացկանի և մի քանի կոպէկ շպրտելով հեռացնում ենք մեզանից. բայց մի և նոյն ժամանակ չենք մտածում, թէ ո՛ր աստիճանի վիրաւորում ենք մեր եղբօրը, թէ նա մուրացկան չէ, թէ նա էլ մի ժամանակ ունեցել է իր հացը, իր տունը, տեղը, իսկ այժմ թիւրքի սրից ազատված՝ դիմում է մեզ և խնդրում ոչ թէ ողորմութիւն, այլ եղբայրական օգնութիւն: «Որքան ինձ համար ծանր է—ասաց ինձ մի գաղթական,—ձեռք կառկառել և հաց կամ փող խնդրել, բայց այն գիտակցութիւնը, թէ ես դիմում եմ հ ա յ ի ն և օգնութիւն խնդրում նեղ օրերումս, մեղմացնում է սրտիս դառնութիւնը»: Թող օրինակ լինեն մեզ համար Անդրկովկասի այն գիւղերը, որոնք մի ամբողջ ձմեռ պահեցին գաղթականների մի մեծ բազմութիւն: Անտարբեր չը նայենք գաղթականի թշուառութեանը, այլ աշխատենք, որքան կարող ենք, մեղմացնել նրա դառնութեան ժամերը, նրա դժբախտութիւնը, որ ամեն մարդու հետ կարող է պատահել: «Քրիստոնեաներ, ֆրանսիացիներ, բացականչում է ֆրանսիացի քահանան, գթութիւն ձեր եղբայրների համար» և հրաւիրում է իր ազգը մ ա ր դ կ ա յ ի ն պարտքը կատարելու: Իսկ մեզ հայերիս միթէ հրաւիրող է պէտք, որ կատարենք մեր ազգային պարտքը:

Մ. Ս.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թէմիրխանշուրա, փետրվարի 19-ին

Թոյլ տուր, սիրելի «Մշակ», որ մենք էլ՝ թէև ուշ՝ խառնենք մեր ձայնը քո բազմաթիւ երկրպագուների ձայների հետ և բացականչենք նրանց հետ միասին. «Ողջոյն քեզ, ամենօրեայ «Մշակ», շնորհաւոր քո քսանհինգ տարին»: Քսանհինգ տարեկան երիտասարդի նման դու լի ես ապագայի փայլուն յոյսերով և վառ հաւատով: Համարձակ առաջ գնա ընտրած շաւղով, յաղթելով խոչընդոտներ և մաքրելով հայութեան պարտէզը վնասակար փշերից. ցանիր այնտեղ առաջադիմութեան և փոխադարձ սիրոյ վսեմ սերմերը, որ ապագայում աճելով տան ազգին օգտաւէտ պտուղներ: Թող դեռ երկար ծածանէ մեր գրական ասպարիզում քո դրօշակը, որի վրա գրված են «Արծրունի և լուսաւորութիւն» բառերը. նրանք սերտ կապված են իրար հետ, լրացնում են իրար և սուրբ ու թանգ են մեզ համար:

Յ. Յովակիմեան, տ. Մ. Յովակիմեան, օր. Ա. և օր Թ. Յովակիմեաններ, Գ. Աւշարեանց, Ա. Գոզալեան, Ռ. Արամեան:

—

Բօրժօմ, փետրվարի 23-ին

Գուցէ ոչ ոք այնքան երախտապարտ չէ «Մըշակին», որքան ես, որովհետև դժբաղդութիւն եմ ունեցել պատկանելու մի դասակարգի, որին ամենքը արհամարհում են, և «Մշակը, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն քարոզող «Մշակն» էր միայն, որ մխիթարում էր ինձ, պարտաճանաչ ուսուցչի պէս, շաբաթը երեք անգամ այցելելով… Եւ այսօր, երբ նա բոլորում է իր արդիւնաւոր գործունէութեան քսանհինգամեակը, երբ նրան ի սրտի յարգողները յայտնում են իրանց անսահման ուրախութիւնը, տեսնելով մաքի Մ շ ա կ ի ն ամենօրեայ,—պարտք եմ համարում իմ, թէև թոյլ, բայց անկեղծ ձայնն էլ միացնել այն հազարաւոր ձայների հետ, որոնք մաղթում են ժրաջան «Մշակին» երկար կեանք, աջողութիւն և յարատևութիւն՝ թէև փշոտ, բայց իր սիրած ասպարիզում… Կեցցէ «Մշակը»:

Խոհարար

—

Գետաբէկ, փետրվարի 18-ին

Բոլորեց 25 երկար տարիներ, կռւի տարիներ: Եւ այդքան երկար միջոցում անխոնջ «Մշակը» աշխատեց, հերկեց իր արօրի սուր խոփով ազգի որոմնապատ անդաստանը ու հասցրեց առատ հունձ: Հապա արժանի չէ մշակը իր վարձին: «Մշակը», սուր խոփի հետ՝ միւս ձեռքում բռնած սուր նշտարը, ջանաց պատռել, թափել բիւրաւոր վէրքերի թարախը, որ վարակելով պիտի կոտէր շատ թանգ կեանքեր: Սակայն ցաւի սաստկութեան պատճառով, փոխանակ շնորհակալութեան, վիրաւորանք է կրել. չը հասկացան, որ բժշկի նշտարը առողջացնելու նպատակ ունի: Բայց յաղթութիւնը «Մշակինն» է, և արժանի մեծ վարձատրութեան: Եւ ահա մեր վարձատրութիւնը, ազնիւ «Մշակ», երկու խօսք, բայց բղխած անկեղծ սրտից—«շնորհաւոր քո 25 ամեակը և ամենօրեայ դառնալը»:

Տէր Շմաւոն Բօրեանց, Յովհաննէս Մանասեանց, Լևոն Մանասեանց:

—

Փետրվարի 15-ին

Ի դիմաց տարագրեալ եղբարցս, որք այժմ կը չարչարվին անգութ թիւրքական սուսերի մութ բանտերի մէջ, կը շնորհաւորեմ ի խորոց սրտէ սիրելի «Մշակի» ամենօրեայ դառնալը, և կը մաղթեմ որ «Մշակը» գնայ յաւիտեան այն ճա-

նապարհով, որը պատրաստեց ասկէ քսանհինգ տարի առաջ ազատախոս անմահ Գրիգոր Արծրունին: Գաղթական բժիշկ ոմն

—

Ղուբա, փետրվարի 18-ին

Ուրախութեամբ ողջունում ենք «Մշակի» ամենօրեայ հրատարակութիւնը և նրա յաղթութեամբ բոլորած քառորդ դարը: Բարեմաղթում ենք մեծ հիմնադրի սուրբ գործը շարունակողներին աւելի եռանդով տանելու սկզբունքի և գաղափարի դրօշակը, վստահ լինելով, որ նրա շուրջն է հայ ազգի լաւագոյն մասը: Կեցցէ «Մշակը»: Կեցցեն Արծրունու գաղափարների քարոզողները և նրա անթիւ հետեւողները:

Մկրտիչ Ամիրջանեանց, Գէորգ Բոզդանեանց, Պառուական Բէգլարեանց, Ալէքսան Բուդաղեանց, Միրզա Ամիրջանեանց, Եսայի Գրիգորեանց, Աթանէս Բալասեանց, Խաչատուր Մէլիք-Դադայեանց, Բուդաղ Բալասեանց, Աւագ քահանայ Ավշարեանց:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թաւրիզ, փետրվարի 8-ին

Թաւրիզի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը պատիւ և միանգամայն ազնիւ պարտք է համարում «Մշակի» միջոցով իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել հետեւեալ անձանց, որոնք մարդասիրաբար բարեհաճել են իրանց դրամական նուիրաբերութիւններն ուղարկել ընկերութեան գանձարանին և յօգուտ Թաւրիզ ապաստանած գաղթականների.—պ. Առաքել Ծատուրեանից, Բագուից, 600 րուբլի՝ մեր գանձարանին. Բագուից, մեծ. Թումանեան եղբայրներից 200 թուման՝ յօգուտ գաղթականների. Մոսկվայից, պ. Թովմաս Թումանեանցից 200 րուբլի. զանազան անձանց մէջ հանգանակված՝ յօգուտ ընկերութեան. Պարսկաստանի Բարֆրուշ քաղաքից, պ. Համազասպ Տէր-Առաքելեանցից 40 թուման, ի նպաստ գաղթականների, հանգանակված մի քանի անձինքների մէջ. Ռաշտից, պ. Ազատել Յովսէփեանցից, 25 թուման, յօգուտ գաղթականների, որը յանձնված է արդէն Ատրպատականի առաջնորդական փոխանորդին՝ ալիւր գնելու համար:

Նախագահ՝ Իսկուհի Յակովբեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Հեռագիրը արդէն լուր բերեց, որ Վրաստանի էկզարխ սրբազան Վլադիմիր նշանակված է Մոսկվայի միտրօպօլիտ, իսկ արքեպիսկոպոս Ֆլավիան՝ Վրաստանի էկզարխ: Նոր էկզարխի մասին «Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է հետեւեալ կենսագրական տեղեկութիւնները. նա ծնվել է 1840 թւին, և ուսումը աւարտել է Մոսկվայի համալսարանի իրաւաբանական բաժնում: Համալսարանից դուրս գալուց քիչ յետոյ նա իրան նուիրում է հոգեւոր կոչման, կատարելով զանազան պաշտօններ: 1892 թւից նշանակվեց Խօլմ-Վարշավեան արքեպիսկոպոս, և այդ պաշտօնում մնաց մինչև այժմ:

—

Վրաց «Իվէրիա» լրագիրը հաղորդում է հետեւեալը. «Մինգրէլիայում պատահեց մի տարօրինակ դէպք: Այնտեղի գիւղերից մէկում ապրում է մի ազնուական, որն ունի մի գեղեցիկ աղջիկ, որը սիրահարվելով մի երիտասարդի հետ՝ խօսք են տալիս միմեանց ամուսնանալ, սակայն աղջկայ ծնողները այդ թոյլ չեն տալիս, նրա համար աւելի լաւ փեսայ որոնելով: Յունվարի վերջը, փեսացուն, իր ընկերների օգնութեամբ, փախցնում է օրիորդին և տանում իր տունը: Աղջկայ հայրը կատաղութիւնից և յուսահատութիւնից դրդված՝ իր ծառային վերցնելով գնում է գերեզմանատուն, հրամայում է ծառային փորել գերեզմանը, և երբ ծառան կատարում է տիրոջ հրամանը, այնուհետև տէրը ցանկում է գերեզմանի մէջ և պատուիրում է ծառային հող ածել վրան և կենդանի թաղել իրան: Ծառան վախեցած փախչում է գիւղը և յայտնում այդ բանը հարեւաններին: Մինչ հարեւանները կը գային ազնուականին ազատելու, վերջինս արդէն իր վրա հող ածած կիսաթաղ է լինում: Հազիւ են ազատում նրան: Ազնուականը գնում է տուն, վերցնում է իր աղջկայ զգեստը, տանում է գերեզմանատուն և իր համար փորած գերեզմանի մէջ թաղելով, երկար լաց լինելուց յետոյ դառնում է տուն և սաստիկ հիւանդանալով մի քանի օրից յետոյ մեռնում է: Իսկ երկու սիրահարները այժմ արդէն պսակված են:»

Ահա ձեզ բարքեր...

—

Լսում ենք, որ Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը նշանակված է առաջիկայ մարտ ամսի 21-ին:

—

Մենք և մեզ հետ մի քանի ուրիշ լրագիրներ առիթ ունեցանք խօսելու Բագուի նոր ոստիկանապետ իշխան Վօլկօնսկու գործունէութեան մասին: Տարակոյս չը կայ, որ Բագւում մինչև այժմ չը տեսնված այդպիսի մի օրինակելի և խիստ գործունէութիւն պէտք է անհաղին դժգոհութիւններ յարուցանէր ոստիկանապետի դէմ այն անձանց կողմից, որոնք սովորել են կարգապահութեան, օրինականութեան հետ խաղեր խաղալ... Եւ ահա, ինչպէս հաղորդում է տեղական «Каспій» լրագիրը, նոյն իսկ փորձ է եղել իշխան Վօլկօնսկուն սպանելու: Փորձ անողը պաշտօնից արձակված մի ոստիկան է: Յանցաւորը բանտարկված է և յանձնված դատաստանական իշխանութեան: Արդեօք «արձակված ոստիկանի» այդ յանդուգն գիտաւորութեան մէջ խառն չե՞ն որ և է ուրիշների մատները...

—

«Русская Мысль» ամսագրի նոր ստացված փետրվարի համարի արտաքին տեսութեան բաժնում յայտնի հրապարակախօս Գօլցեվ գրում է, ի միջի այլոց, հետեւեալը. «Արեւմտեան Եւրօպայի և Ռուսաստանի ամբողջ բարեխիղճ և անկախ մամուլը Զօլայի կողմն է»: Ի դէպ, խորհուրդ ենք տալիս հայոց ամսագրի՝ «Մուրճի» խմբագրին ուշադրութեամբ կարդալ պ. Գօլցեվի յօդուածը:

—

Քութայիսի նահանգական դատարանում, ինչպէս հաղորդում է «Черном. Вѣстникъ» լրագիրը, փետրվարի 23-ին սկսվեց իշխան Իվան Գուրիէլի գործի քննութիւնը, որ մեղադրվում է իր հօր, իշխան Դաւիթ Գուրիէլին սպանելու փորձի համար: Գործը քննվում է դռնփակ: Հետաքրքիրն այն է, որ մեղադրվողը իր ուսումն աւարտել է համալսարանում, իրաւագիտական ֆակուլտէտում և բարձր ուսում աւարտելուց յետոյ, ամբողջ 3 տարի մնացել է Պարիզում իր իրաւագիտական կրթութիւնը կատարելագործելու համար: Ծերունի իշխան Դաւիթ Գուրիէլի, որի դէմ եղել է սպանութեան փորձը, ուղղակի մեղադրում է իր որդուն»:

—

Երգուեալ հաւատարմատար Ստարօսելսկու սպանութեան յայտնի գործը մի նոր փուլի մէջ է մտնում: Թիֆլիսում տեղեկութիւն է ստացված, որ կառավարիչ սենատը փոխել է Թիֆլիսի դատաստանական պալատի արդարացնող վճիռը մեղադրվողներից մէկի, Բաքիխանովի վերաբերմամբ: Ուրեմն, գործի նոր քննութիւն կը լինի և, անկասկած, այս անգամ խակական յանցաւորները երեւան կը գան:

—

Մտադրութիւն կայ վերաքննել այն կանոնները, որոնք վերաբերում են արտասահմանեան ապահովագրական ընկերութիւնների գործողութիւններին Ռուսաստանում: Մայրաքաղաքի լրագիրները լսել են, որ վերոյիշեալ ընկերութիւնների օպէրացիաները աւելի խիստ կօնտրօլի և հսկողութեան կենթարկվեն: Ռուսաց ապահովագրական ընկերութիւններից մի քանիսը նախագծում են մի առանձին տեսակ ապահովագրութիւն, այն է դաշտային և այլ ծանր աշխատանքների համար գործածվող տնային կենդանիների ապահովագրութիւն:

—

Փետրվարի 22-ին Մոսկվայում, Պօպօվի պասաժի շինութեան մէջ բացվեց հռչակաւոր նկարիչ Այվազօվսկու պատկերահանդէսը: Բոլոր պատկերները, ինչպէս հաղորդում են Մոսկվայի լրագիրները 32 են, որոնք դասաւորված են երեք դահլիճներում: Պատկերահանդէսը բարեգործական նպատակ ունի: Հանդէս դրված բոլոր պատկերները Այվազօվսկու նորագոյն գործերն են, նկարված վերջին տասնամեակում: Բացի ծովանկարներից և «Արեգակի ծագումը ս. Հեղինէի կղզուց» մեծ պատկերից, կան պատկերներ Արեւելքում վերջերս տեղի ունեցած անցքերից: Այդպիսի պատկերների թւումն են՝ «Կոտորածը Տրապիզօնում», և «Եւրօպական նաւատորմը Կրետէ կղզու մօտ»: Իրանց մեծութեամբ աչքի են ընկնում նոյնպէս «Երազ» ալեգօրիական պատկերը և «Սաֆօ ժայռը» ու «Այ-Պէտրիի վրա» ծովանկարները: Առաջ այդ պատկերահանդէսը բացված էր Օդէսայում և Խարկօվում:

—

Մեր խմբագրութեան մէջ ստացվեց հանգուցեալ Րաֆֆիի «Սամուէլ» պատմական մեծ վէպը, որը երկրորդ տպագրութեամբ լոյս է տեսել Վիէննայում, Մխիթարեանների տպարանում և բաղկացած է 764 երեսից: Գինը 3 րուբլի 50 կոպէկ: Տպագրութիւնը մաքուր է:

—

Ռուսաց լրագիրները հաղորդում են, որ Լև Տօլստոյ մի նոր վէպ է գրում Կովկասի կեանքից, որը կաւարտվի այս տարվայ աշնան:

—

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Շատ ծանր տպաւորութիւն է թողնում մեր հասարակութեան մեծամասնութեան դառն նիւթական վիճակը: Չքաւոր դասակարգը այնքան ընկճված է նիւթական կողմից, որ հնարաւորութիւն չունի մինչև իսկ հիւանդութեան դէպքում բժշկի նշանակած դեղերից օգտվելու: Մենք ունենք բժիշկ և դեղատուն, սակայն ինչ օգուտ, եթէ չունեւոր դասակարգը չէ կարողանում օգտվել. դեղերի արժէքը սարսափ է ազդում աղքատի վրա: Ոչ պակաս նպաստում է չունեւոր դասակարգի ընկճվելուն և մթերքների անմատչելիութիւնը: Տարօրինակ երեւոյթ. ցորենի պուդը մեզանում արժէ 1—20-ից 1—50 կոպէկ, իսկ մսի ֆունտը 14—15 կոպէկ, մինչդեռ շրջակայքում բոլորովին մատչելի գներով են վաճառվում: Մինչև այսօր դեռ չէ նշանակված մսի տակսան, այլ թողնված է բ ա ր ե խ ի ղ ճ մսագործների կամքին: Ո՞ւր գիմէ խեղճ աղքատը:»

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ, հայոց Բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը խնդրում է մեզ տպագրել. «Վարչութիւնս սրանով պատիւ ունի իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել յարգելի օր. Օլիմպիադա Անդրէասեանին, որը, ի յիշատակ իր հանգուցեալ եղբօր, նուիրեց Բարեգործական ընկերութեան 50 րուբլի:»

—

ԳԵՕՐԻՍԻՑ գրում են հետեւեալը. «Զանգեզուրի պոնձահանքերում զգացվում է վառելիքի պակասութիւն այն պատճառով, որ անտառներից օգտվելը մեծ սահմանափակումների է ենթարկվել պետական կալուածների վարչութեան կողմից: Գործարանատէրերից մի քանիսը այդ պատճառով խնդրամատոյց պիտի լինեն, որպէս զի անտառներից բաց թողվի այնքան փայտ, որքան անհրաժեշտ է հանքերի կանոնաւոր գործունէութեան համար:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—

Կ. Պօլսից գրում են «Биржевыя Вѣдомости» լրագրին. «Հայերը նորից խօսեցնել են տալիս իրանց մասին: Բ. Դրան շինութեան մէջ գտնվել են պրօկլամացիաներ, որոնց մէջ հայերը աղերսում են, վերջապէս, ուշադրութիւն դարձնել իրանց վրա: «Մենք կործանվում ենք—գրում են նրանք.—այլ ևս ոյժ չէ մնացել համբերելու և եթէ առաջվայ պէս կառավարութիւնը ուշադրութիւն չը դարձնի մեր վրա, մենք ստիպված կը լինենք որ և է մի վճռական քայլ անել: Եթէ պէտք է կորչել, աւելի լաւ է ամբողջովին կորչել:» Սկսվել են հայերի և երիտասարդ թիւրքերի նոր ձերբակալութիւններ:»

—

«Berliner Tageblatt» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը հաղորդում է, որ վերջապէս Բ. Դուռը պատասխան տուեց հայոց պատրիարքի առաջարկութիւններին: Պատասխանի մէջ հետեւեալ 5 կէտերն են պարունակվում. 1) կառավարութիւնը պատրաստ է վերադարձնել (?) անկանոն ստացված հարկերը. 2) նոր հարկեր չեն պահանջվի (?) երկու տարվայ ընթացքում. 3) պատրիարքի հոգեւորական կօնդակները ցէնզուրայի չեն ենթարկվի (որպիսի շնորհ). 4) պատրիարքի կողմից յանձնարարված բոլոր հայերին գաղթելու ազատութիւն կը տրվի և 5) նպաստամատոյց յանձնաժողովի տրամադրութեան տակ կը դրվի հարկաւոր գումար (?) կարօտեալներին օգնելու համար:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Սամսոն, փետրվարի 15-ին

Փետրվարի 12-ին, հինգշաբթի օր, տեղի ունեցաւ մեր քաղաքի մ ա ն կ ա պ ա ր տ է զ ի մանուկների քննութիւնը ազգային երկսեռ ուսումնարանի դահլիճում, ի ներկայութեան բաւականաչափ բազմութեան: Սրանից մի տարի առաջ մանկապարտէզ գոյութիւն չունէր այստեղ, բայց այսօր, շնորհիւ տիկին Մըսըրեանի ջանքերի, մանկապարտէզը կեանք է ստացել և բարեյաջող ապագայ է խոստանում: Հասարակութիւնը, նոյն իսկ նախկին հակառակորդները, աւելի համակրութեամբ են վերաբերվում: Հանդէսը սկսվեց կէսօրից յետոյ 2 ժամին և վերջացաւ $6^1/_2$ ժամին. քննութիւնը խիստ յաջող անցաւ. մանկապարտիզուհին, օր. Տիրուհի Կույումճեան, կովկասցիներին ծանօթ տիկին Մատակեանի աշակերտուհիներից մինը, ցոյց տուեց իր կատարեալ ընդունակութիւնը այս դժուարին պաշտօնում: Խնամակալուհիներից մինը, տիկին Մըսըրեան, քննութիւնից յետոյ, ատենաբանեց, զգացնելով հասարակութեան, թէ մանկապարտէզը իր նորածնունդ վիճակում որքան պէտք ունի նրա ջերմ համակրութեան և աջակցութեան, թէ որքան հարկաւոր է մեր երեխաների կրթութեան և զարգացման հիմքը դնել հէնց երեխայական հասակում. պախարակեց մի քանի փոքրոգի անձերին, որոնք սկզբից խոչընդոտ էին հանդիսացել և շնորհակալութիւն յայտնեց նրանց, որոնք չէին զլացել իրանց օգնութիւնը մանկապարտէզին: Ատենաբանութիւնը ջերմ ծափահարութեամբ ընդունվեց: Ապա աղջկանց ուսումնարանի աշակերտուհիներից՝ օր. Զաքարեան ածեց դաշնակը և տեղի ունեցաւ պար: Պարից յետոյ շաքարեղէններ բաժանեցին երեխաներին և հանդէսը վերջացաւ:

Մանկապարտէզը, որ գտնվում է այժմ անյարմար տան մէջ, քիչ տանից կը փոխադրվի ազգային ուսումնարանի արական բաժինը. իսկ տղաներին կը փոխադրեն ուսումնարանի ներքևի յարկը, որը ծառայում էր իբր թատրոն: Մաղթում ենք յարատեւութիւն մեր մանկապարտէզին:

Տ. Փալանճեան

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ռաշտ, փետրվարի 2-ին

Էնզէլի-Ղազվինեան ճանապարհի շինութիւնը կրիայի քայլերով է առաջ գնում. երկու տարի է շինում են, շինում և դեռ հազիւ մէկ քառորդը շինած լինեն, այն էլ շ ո ս ս է լինելուց դեռ շատ հեռու է: Միլիօնները ծախսվում են, իսկ արդիւնքը հաւասար է զրօի և այդ նրա համար միայն, որ Ռուսաստանից եկած գործաւորները, անսովոր այստեղի կլիմային, փոխանակ գործով զբաղվելու, խոնաւութիւնից թմրում և փոխանակ ոյժ տալու բահին ու բրչին, ոյժ են տալիս օղիի շիշերին... որովհետև ամեն ինչ այստեղ թանգացել է, բացի օղիից...

Մեր երիտասարդների մէջ մի օրինակելի եռանդ է նկատվում, իրար ետևից ներկայացումներ են տալիս: Ժողովուրդն էլ սկսել է բաւական լաւ վերաբերվել դէպի թատրօնը. ափսոս որ դահլիճը փոքր է և երիտասարդները ստիպված են մի և նոյն ներկայացումը երկու անգամ կրկնել, մէկը տղամարդկանց, միւսը կանանց համար: Առաջիկայ տարին կը վերանայ այս անյարմարութիւնը, երբ պատրաստ կը լինի նոր թատրօնական սրահը:

Շահ-Սալթանա արքայազն դատաւորի բացակայութեան պատճառով, շատ անկարգութիւններ են տիրում քաղաքում. գողութիւնը և աւազակութիւնները անպակաս են: Վալիր-տեղապահի հրամանները ոչ մի ազդեցութիւն չեն ունենում: Անցեալ օրը մունետիկը յայտարարեց, թէ սպիտակ դրամը սարֆը թումանին 5 դրանից աւել չը պիտի լինի, իսկ այսօր սպիտակ դրամի թումանն արժէ 17 դրան: Հացթուխներն ու մսավաճառները ինքնիշխան են. աղքատ ժողովրդի դրութիւնը աներեւակայելի է, իսկ Թէհրանը ինչ գիտէ, ինչ է կատարվում այստեղ:

Մեր քաղաքացիներից մէկը, Ա. Յովսէփեանը, Թումանեանների Ռաշտի գործակատարը, ինքնաբերաբար առաջարկել և թոյլտւութիւն է ստացել կառուցանել մի փառաւոր շէնք, թատրօնական ընդարձակ սրահով, օրիորդաց դպրոցի համար: Այժմեան օրիորդաց դպրոցը ողորմելի շէնք ունի: Դա մի ներքնայարկ խոնաւ նկուղ է, ուր 20—30 աշակերտուհիներ թափված են իրար վրա, և վարժուհին՝ տեղ չը լինելու պատճառով պարտաւորված է ամբողջ օրը ոտքի վրա մնալ դըրան չէմքում: Նկուղի մթութեան պատճառով ցերեկն էլ ստիպված են լամպայի լուսով պարապել: Այդ բոլորը տեսնելով և ի նկատի ունենալով, որ մի քանի տասնեակ մանուկներ կըրթութիւն ստանալու համար զոհում են իրանց ֆիզիկականը, պ. Յովսէփեան որոշում է փրկել նրանց, կառուցանելով նոր և յարմար շէնք: Ահա շնորհակալութեան արժանի մի գործ:

Մ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Koln. Zeit.» լրագրի թղթակիցը հաղորդում է, որ ներկայումս Թեսալիայում գտնվում են 103,000 թիւրք զինուորներ:

—Այն միջոցին, երբ Ռուսաստանի արտակարգ դեսպանութիւնը, իրան գլուխ ունենալով Խորասանի ռուսաց ընդհանուր հիւպատոս Վլասօվին, ուղ կոխեց Հաբէշստանի հողի վրա, յանկարծ յայտնվեց, որ Անգլիայի և Հաբէշստանի մէջ մի նոր դաշնակցութիւն է կնքվել: Այդ դաշնակցութեան պայմանները ծածուկ են պահվում:

—Անգլիական շրջաններում մեծ հետաքրքրութիւն է առաջ բերել Սօլսբիւրի եպիսկոպոսի Թիւրքիա գնալը: Եպիսկոպոսը դիտաւորութիւն ունի միրձեցում առաջ բերել անգլիական և արեւելեան եկեղեցիների մէջ: Նա կամենում է Կ. Պօլսի յունաց պատրիարքից խնդրել, որ թոյլ տայ անգլիական կրօնաւորներին՝ մկրտել և հաղորդել ուղղափառներին այն տեղերում, ուր չը կան օրթօդօքս քահանաներ:

—Փետրվարի 20-ից սկսած Իրլանդիայում հանդէսներ են կատարվում վերջին իրլանդական ապստամբութեան հարիւրամեակի առիթով:

—Աւստրիայում, փետրվարի 21-ին, վերջապէս հրատարակվեցին աւստրիական նոր մի-

նիստր-նախագահն բարոն Գաուչի կողմից խոստացված հրավարտակները լեզուների մասին. մի և նոյն ժամանակ յայտարարվեց, որ նախկին մինիստր-նախագահ Բադենիի հրատարակած կարգադրութիւնը լեզուների մասին ջնջված է: Նոր օրէնքով Բոհեմիայի և Մորավիայի ներքին կառավարութեան և դատարանների մէջ մտցրվում են չեխերէն և գերմաներէն լեզուները առանձին-առանձին և միաժամանակ: Այսուհետ, ուր տիրապետող ազգաբնակութիւնը չեխ է, գործ պիտի ածվի չեխերէն, իսկ ուր գերմանական՝ գերմաներէնը: Նրանց համար է՛ երկու լեզուներն էլ միասին: Լեզուների մասին այս նոր օրէնքը ժամանակաւոր է, մինչև որ բերաքանի կողմից հաստատվի:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեմիրադսկու նոր նկարը: Ինչպես հեռագրեցին, փետրվարի 24-ին, Պետերբուրգում, Կայսերական գեղարուեստների ակադեմիայի շինութեան մէջ բացվեց Պետերբուրգի նկարիչների ընկերութեան 6-դ պատկերահանդէսը: Այդ ընկերութեան պատկերահանդէսները առաջ Պետերբուրգի հասարակութեան ուշադրութիւնը չէին գրաւում, որովհետև նկարիչները ... Բայց այս տարի, ինչպէս հաղորդում է «Русск. Вѣд.» լրագրի Պետերբուրգի թղթակիցը, նրանց կողմը գրաւեց մի առաջնակարգ տաղանդ, պրոֆեսոր նկարիչ Սեմիրադսկին: Սեմիրադսկու նոր նկարի անունն է «Քրիստոնեայ Դիրկէն Ներոնի կրկէսում»: Այդ պատկերի մէջ Սեմիրադսկին դուրս է բերել Ներոնին, հռոմէական ամբոխ և կրկէսը ... սիրելի սորակի չողքորթ համոզականութեամբ: Պատկերի վրա չատ կան գործող անձինք: Նրանք բոլորն էլ դասաւորված են գեղեցիկ գեղարուեստական ճաշակով: Այդ պատկերը տեսնելուց յետոյ, հասարակութիւնը այլ ևս չէ ուզում տեսնել ուրիշ պատկերներ, չը նայելով որ կան և մի քանի ուրիշ լաւ պատկերներ...

***

Արևելագէտների առաջիկայ XII միջազգային կոնգրէսը Հռոմում: Արևելագէտների XI միջազգային կոնգրէսի ընդունած վճռի համաձայն (որ գումարված էր Պարիզում անցեալ տարվայ սեպտեմբերին), որոշված էր գումարել ապագայ XII կոնգրէսը Հռոմում 1899 թւի աշնանը: Հռոմէական կոնգրէսը կազմելու նախապատրաստական աշխատանքներն արդէն սկսվեցին Պարիզի կոնգրէսի պարապմունքները վերջանալուց անմիջապէս յետոյ: Անցեալ տարվայ հոկտեմբերի 23-ին, ինչպէս հաղորդում է «Journal Asiatique» ամսագիրը, իտալական ասիական ընկերութեան խորհուրդը Ֆլորէնցիայում, արտակարգ նիստ կազմելով, ընտրեց կոնգրէսի բիւրօն և նախապատրաստական մասնաժողովի —անդամներին: Բիւրօի նախագահ ընտրված է պրոֆեսոր Անջէլօ դէ-Գուբէրնատիս, փոխ-նախագահ—Ֆաուստո Լասինիօ և Ջէլեստինօ Սկիապարէլլի, գլխաւոր քարտուղար կոմս Ֆրանչէսկօ Լորէնցօ Պուլլէ: Հռոմէական կոնգրէսը կը գտնվի Ումբէրտօ թագաւորի հովանաւորութեան տակ: Կոնգրէսի պատուաւոր նախագահութիւնը վճռված էր տալ Միլանի յայտնի պրոֆեսոր սենատոր Գրացիատիօ Ասկօլիին, բայց նա հրաժարվեց այդ պատւից: Այնու ամենայնիւ յոյս ունեն համոզել զառամեալ լեզուագէտին ընդունել կոնգրէսի պատուաւոր նախագահի տիտղոսը:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 26 փետրվարի: Սենատը, միաձայն, առանց վիճաբանութիւնների, ընդունեց 50 միլիօն կրէդիտը պետական պաշտպանութեան համար:

Մակ-Կինլէյ ստորագրեց 50 միլիօն տալու օրինագիծը պետական պաշտպանութեան համար: Օրինագիծը, այդպիսով, օրէնք է դառնում:

ՊԱՐԻԶ, 26 փետրվարի: Ուղղիչ դատարանը իրան կոմպէտէնտ ճանաչեց Զօլայի և էկսպէրտների գործում և քննութիւնը յետաձգեց երկու չաբաթով՝ գործը ըստ էութեան քննելու նպատակով:

ՊԱՐԻԶ, 26 փետրվարի: Բոլոր գոյների 200 պատգամաւորների համաժողովը կարծիք յայտնեց յօգուտ երկամեայ զինուորական ծառայութեան և վճռեց առաջարկել կառավարութեանը՝ քննել նախագիծը:

ԲՕՄԲԷՅ, 25 փետրվարի: Սանիտարական պաշտօնեաների փորձը՝ իմանալ Բիպուրտաղում ապրող մի մահմետական կնոջ հիւանդութեան պատճառը, անկարգութիւններ առաջացրեց: Պաշտօնեաներին չը թոյլ տուեցին մտնել մահմետական կնոջ տունը: Իսկոյն հաւաքվեց մի մեծ ամբոխ, որը սկսեց քարեր գցել պաշտօնեաների վրա. վերջինները գնացին ոստիկանատուն՝ օգնութիւն խնդրելու. զինաւորված ոստիկանները ուղեկցեցին պաշտօնեաներին, երբ սրանք կրկին գնացին մահմետական կնոջ տունը: Հիւանդին տալու պահանջը կրկնվեց, բայց չը կատարվեց: Պաշտօնեաներից մէկը առաջարկեց ամբոխին ցրվել, իսկ երբ ամբոխը պատասխանեց ծեծով, նա հրամայեց պօլիցիային յարձակվել. չորս մահմետականներ սպանվեցին, մի քանիսները վիրաւորվեցին: Յուզմունքը սարսափելի արագութեամբ տարածվեց: Հնդիկները միացան մահմետականների հետ, և ոչ մէկ քրիստոնեայ, ինչ ազգութեան էլ պատկանէր, անվնաս չէր մնում, եթէ ընկնում էր նրանց ձեռքը: Շատերը ծեծի ենթարկվեցին. երկու եւրօպացի զինուորներին ծեծեցին և համարեա մահվան դուռն են հասցրել. Բեկուլլա արուարձանում ամբոխը յարձակվեց զանազան տների վրա. նրանց բնակիչները բարրիկադներ սարքեցին և հրացաններ էին արձակում պատուհաններից: Բերդապահ զօրքերը, երկու թնդանօթներով, շտապով օգնութեան հասան: Ամեն տեղ մեծ յուզմունք է տիրում:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 փետրվարի: Փետրվարի 26-ին հոգեհանգստեան պատարագ մատուցվեց Պետրօպավլօվսկի տաճարում հանգուցեալ Կայսր Ալէքսանդր III-ի ծննդեան պատճառով: Ներկայ էին՝ Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնա, Մեծ Իշխանները և Իշխանուհիները:

ԱԹԷՆՔ, 27 փետրվարի: Պատգամաւորների ժողովի ընդունած օրէնքը, ֆինանսական կոնտրօլի մասին, հաստատվեց Թագաւորի կողմից:

ՍՕՖԻԱ, 27 փետրվարի: Մայր տաճարում, Սօֆիայի բոլոր ժուռնալիստների նախաձեռնութեամբ, հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կատարվեց, «Նօվինա» բօլգարական լրագրի Նորեւս Կ. Պօլսում սպանված խմբագրի համար:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 27 փետրվարի: Երկրագործական բիւրօի տեղեկութիւնների համեմատ, ֆէրմէրների ձեռքում դեռ ևս գտնվում է չը վաճառված՝ անցեալ տարվայ ամբողջ ցորենի 22,9%:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ
ՐԱՖՖԻԻ
«ՍԱՄՈՒԷԼ» ա. բ. և գ. գիրքը, հեղինակի վերջին պատկերով, գինը 3 ր. 50 կ.:
«ԴԱՒԻԹ-ԲԷԿ» և «ԿԱՅԾԵՐ» բ. լիակատար հատորի բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է. երկու գրքի բաժանորդագինն է 5 ր.: Յիշեալ երկերը լոյս պիտի տեսնեն ներկայ տարվայ ընթացքում:
Ցանկացողները թէ «ՍԱՄՈՒԷԼ»-ի և թէ Րաֆֆիի միւս երկերի համար կարող են դիմել ТИФЛИСЪ, Аршаку Меликъ-Акопянъ (Раффи.). 2—5

ՇԵՐԱՄԻ ՀՈՒՆՏ
ԲՐՈՒՍԱՅԻ ԱՄԵՆԱԸՆՏԻՐ ՏԵՍԱԿԻՑ
Կարելի է գնել Մնացականեան եղբայրների մօտ, Թիֆլիսում, Բագւում, և Բաթումում:
Հասցէ. Братья Мнацакановы, ТИФЛИСЪ (կամ Баку, կամ Батумъ): 5—5

Լոյս տեսաւ
Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
ՄԱՆԹՕ
(Հայ բօշաների կեանքից): Գինը 30 կօպ.: Ծախվում է Կենտրօնական գրավաճառանոցում: 2—2

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ
աշխատութիւն
ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆԻ
Գինը 1 րուբլի:
Վաճառվում է Թիֆլիսում, Կենտրօնական գրավաճառանոցում: (№ 10) 16—25

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.
Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՐՈՒԴԵՆԿՕ—$10^{1}/_{2}$—$11^{1}/_{2}$ ժ. կանանց և երեխայոց հ., ծաղկի պատուաստումն:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—$11^{1}/_{2}$—12 ժ. կանանց հիւանդ.
Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^{1}/_{2}$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—$1^{1}/_{2}$—$2^{1}/_{2}$ ժ. ներքին, և միզասեռական հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Մ. ՓՈՒԴԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—6—$6^{1}/_{2}$ ժ.
Ա. Ն. ՇՊԱԿՕՎՍԿԻ—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբուժութիւն), վեներական և մորթի հ.
Տ. Ի. ՐՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցումը քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
81—150 Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

4—8

(№ 89)

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ
ՅԱԿՈԲ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆՑԻ
(որը վերջացրել է Թիֆլիսի րէալական դպրոցը և մասնագիտապէս սովորել օտար լեզուները): Աշակերտներից ոմանք յունվարին մտել են Թիֆլիսի րէալական դպրոցը և գիմնազիան: Զբաղմունք և օտար լեզուներից: Այնտեղ է և աշակերտական բնակարան գիմնազիայի և րէալական դպրոցի աշակերտների համար:
Հասցէ. Тифлисъ, Николаевская ул, д. № 90.
№ 29 2—2

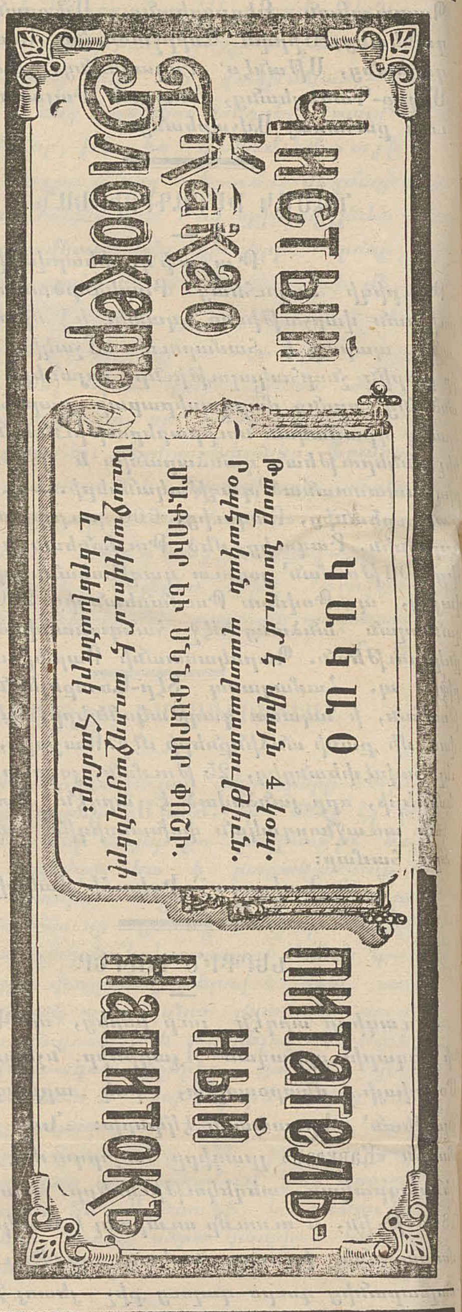

[illegible] 48—50

Յովսէփ Դաւթեան, Բարսեղ Յովսէփեան Տէր-Զախարեանցները և տիկ. Սօֆիա Յովհաննիսեան Գրիգորեանցը սրտի ցաւով յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին առաջինը՝ իր ամուսնու, երկրորդը՝ իր մօր և երրորդը իր՝ քրոջ՝
Ա Ն Ն Ա Գ Է Ո Ր Գ Ե Ա Ն Տ Է Ր - Զ Ա Խ Ա Ր Ե Ա Ն Ց Ի
յանկարծակի մահը, որ տեղի ունեցաւ փետրվարի 22-ին: Հոգեհանգիստը կը կատարվի ուրբաթ, երեկոյեան ժամը $6^{1}/_{2}$-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը՝ չաբաթ օր, փետրվարի 28-ին, իր կացարանից (Իսարլօվի փողոց, Միտկեվիչի տուն № 4) դէպի Թանդոյեանց եկեղեցին, ժամը $10^{1}/_{2}$-ին: 2—2

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Գօլօվինսկի Պրօսպէկտի վրա, Միրիմանօվի տանը, բացված են ամեն օր
Մ. Ա. Շուլցէ-Բէնկօվսկայի Ռուսաստանից բերված
ԱՄԵՆԱՀԱՐՈՒՍՏ ՄՈՒԶԷՅԻ
բոլոր բաժանմունքները: 100-ից աւելի նորութիւններ: Մուտքն արժէ 20 կօպ.:—Անատօմիական բաժինը ուրբաթ օրերը բացված է միայն տիկինների համար: 5—5

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.
Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու չաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,
Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն և Պօլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, մարտ ամսի 4/16-ին ՍԻՐԿԱՍԻ չոգենաւը, նաւապետ ՀԱՐՐԻՍ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու չաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:
Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:
Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝
ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտօր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կօլիւբեակինսկայա հրապարակ: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիօր Հերշենրօդերին: (№ 76) 18—20

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 27 Февраля 1898 г. Типографія Грузинск. Издат. Т—ва, Лорисъ-Мелик. ул. № 13